

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 20.4.2009
KOM(2009) 170 lopullinen

**KOMISSION KERTOMUS NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE JA
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE**

**rikoksen uhreille maksettavista korvauksista annetun
neuvoston direktiivin 2004/80/EY soveltamisesta**

[SEC(2009) 495]

KOMISSION KERTOMUS NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE JA EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE

rikoksen uhreille maksettavista korvauksista annetun neuvoston direktiivin 2004/80/EY soveltamisesta

1. JOHDANTO

Euroopan unionin alueella tapahtuneiden rikosten uhreilla on oikeus saada kärsimistään vahingoista oikeudenmukainen ja riittävä korvaus riippumatta siitä, missä Euroopan yhteisön alueella rikos on tehty. Rikoksen uhreille maksettavista korvauksista annetulla neuvoston direktiivillä 2004/80/EY¹, jäljempänä 'direktiivi', otetaan käyttöön yhteistyöjärjestelmä, jolla helpotetaan rikosten uhrien mahdollisuutta saada korvaus rajatylittävissä tilanteissa. Järjestelmä perustuu jäsenvaltioiden korvausjärjestelmiin, joista myönnetään korvausta niiden alueella tehtyjen tahallisten väkivaltarikosten uhreille.

Direktiivin 19 artiklassa säädetään, että komissio toimittaa Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle kertomuksen tämän direktiivin soveltamisesta ennen 1. tammikuuta 2009. Tämä kertomus täyttää kyseisen velvoitteen. Se kattaa 1. tammikuuta 2006² ja 31. joulukuuta 2008³ välisen ajan.

Kertomuksen valmistelemiseksi komissio teetti direktiivin soveltamisesta tutkimuksen, jonka laati ulkoinen toimeksisaaja⁴. Tutkimuksen päätavoitteena oli arvioida direktiivin soveltamisen nykytilaa kaikissa jäsenvaltioissa. Sitä varten toimeksisaaja teki selvityksen seuraavista seikoista:

- direktiivin soveltaminen: arvioidaan korvausjärjestelmien toimivuutta;
- direktiivin vaikuttavuus: tunnistetaan mahdolliset taustatekijät, säännöt ja menettelyt, jotka ovat aiheuttaneet vaikeuksia täytäntöönpanossa;
- kansallisen lainsäädännön sisältö: jäsenvaltioiden korvausjärjestelmien vertailu; arvioidaan, ovatko jäsenvaltioiden korvausjärjestelmät direktiivin säännösten mukaiset.

Lisäksi direktiivin soveltamisesta on keskusteltu – jäsenvaltioiden direktiivin 16 artiklan nojalla nimeämien – yhteysviranomaisten kokouksessa, joka järjestettiin siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston puitteissa 23. lokakuuta 2008.

¹ EUVL L 261, 6.8.2004, s.15. On tärkeää huomata, että direktiivin oikeusperusta on EY:n perustamissopimuksen 308 artikla. Siitä johtuu, että direktiiviä sovelletaan kaikissa jäsenvaltioissa, myös Tanskassa, jota eivät koske EY:n perustamissopimuksen IV osaston nojalla hyväksytyt siviilioikeudellisen yhteistyön alalla toteutettavat toimenpiteet.

² Direktiivin 18 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden oli pantava direktiivi täytäntöön 1. tammikuuta 2006 mennessä.

³ Kertomuksen liitteet esitetään komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa nro

⁴ Matrix Insight: The application of Directive 2004/80/EC relating to compensation to crime victims EMPIRICAL REPORT, 12.12.2008, ja Analysis of the application of Directive 2004/80/EC relating to compensation to crime victims SYNTHESIS REPORT, 12.12.2008, jäljempänä 'tutkimus'. Tutkimus on saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm.

Direktiivi ja kaikki jäsenvaltioiden direktiivin säännösten nojalla toimittamat tiedot ovat saatavilla Euroopan siviilioikeudellisen atlaksen, jäljempänä 'atlas', sivustolla⁵.

2. DIREKTIIVIN PÄÄKOHDAT

Direktiivin 1 artiklassa jäsenvaltioita vaaditaan varmistamaan, että jos ”tahallinen väkivaltarikos” on tehty muussa jäsenvaltiossa kuin korvauksen hakijan asuinvaltiossa, uhrilla on oikeus tehdä hakemus asuinjäsenvaltiossaan. Hakijaa avustaa hänen asuinjäsenvaltionsa toimivaltainen viranomainen, ’avustava viranomainen’, jonka velvollisuudet uhria kohtaan esitetään direktiivin 5–11 artiklassa. Avustava viranomainen ei saa arvioida hakemusta. Arvioinnin suorittaa sen jäsenvaltion viranomainen, jonka korvausjärjestelmän mukaisesti uhri hakee korvausta, jäljempänä ’päättävä viranomainen’.

Jäsenvaltioita siis vaaditaan perustamaan avustava ja päättävä viranomainen sekä nimeämään yhteysviranomainen (3 artiklan 1 ja 2 kohta sekä 16 artikla).

Avustavat viranomaiset vastaavat:

- korvausjärjestelmää koskevan tiedon antamisesta mahdollisille korvauksen hakijoille (4 artikla),
- hakijoiden avustamisesta korvaushakemuksen täyttämiseksi (5 artikla),
- hakemuksen lähettämisestä päättävälle viranomaiselle (6 artikla),
- hakijan neuvomisesta silloin, kun vaaditaan lisäasiakirjoja (8 artikla),
- kuulemisen järjestämisestä päättävän viranomaisen pyynnöstä (9 artikla).

Päättävät viranomaiset vastaavat:

- hakemuksen vastaanottamista koskevan ilmoituksen lähettämisestä, asian käsittelystä vastaavan yhteyshenkilön ilmoittamisesta ja arvion antamisesta siitä, milloin päätös tehdään (7 artikla),
- päätöksen lähettämisestä sekä avustavalle viranomaiselle että hakijalle (10 artikla).

Direktiivin 12 artiklan 1 kohdassa säädetään, että korvauksen saamiseen rajatylittävissä tapauksissa olisi sovellettava jäsenvaltioiden omia kansallisia korvausjärjestelmiä. Direktiivin 12 artiklan 2 kohdassa täsmennetään tällaisia järjestelmiä koskevat vaatimukset seuraavasti: ”Kaikkien jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niiden kansallisissa säädöksissä on säännökset niiden alueella tehtyjen tahallisten väkivaltarikosten uhreja koskevasta korvausjärjestelmästä, jolla varmistetaan uhreille oikeudenmukaiset ja riittävät korvaukset”.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että mahdollisilla hakijoilla on mahdollisuus saada olennaiset tiedot korvauksen hakemahdollisuuksista (4 artikla). Korvauksen maksaa sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jonka alueella rikos on tehty (2 artikla). Hallinnolliset muodollisuudet olisi pidettävä mahdollisimman vähäisinä (3 artiklan 3 kohta), ja hakemusten ja päätösten toimittamisessa olisi käytettävä vakiomuotoisia lomakkeita (14 artikla).

⁵ http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/fillinginformation_en.htm.

3. DIREKTIIVIN SOVELTAMINEN

Tässä jaksossa esitetään yleiskatsaus direktiivin soveltamiseen liittyvistä seikoista, kuten täytäntöönpanotoimista ilmoittaminen, direktiivin noudattaminen, direktiivin soveltaminen ja vaikuttavuus sekä 12 artiklassa tarkoitetut kansalliset korvausjärjestelmät. Lisäksi esitetään direktiivin III luvussa edellytetyt täytäntöönpanotoimet.

3.1. Täytäntöönpanotoimista ilmoittaminen

Direktiivin 18 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on saatettava voimaan direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset 1 tammikuuta 2006 mennessä⁶⁷.

Jäsenvaltioista 15 antoi kansalliset täytäntöönpanotoimet ennen annettua määräaika: Alankomaat, Bulgaria, Espanja, Luxemburg, Irlanti, Itävalta, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Suomi, Tanska, Viro ja Yhdistynyt kuningaskunta. Seitsemän jäsenvaltiota (Belgia, Kypros, Liettua, Portugali, Slovakia, Tšekki ja Unkari) toimitti ilmoituksensa alkuvuodesta 2006.

Komissio käynnisti EY:n perustamissopimuksen 226 artiklassa tarkoitetun rikkomusmenettelyn Italiaa, Kreikkaa, Latviaa, Maltaa ja Romaniaa vastaan, koska ne eivät olleet ilmoittaneet täytäntöönpanotoimista vuosina 2006–2007. Tämän jälkeen Italia, Latvia, Malta ja Romania ovat ilmoittaneet kansallisista täytäntöönpanosäännöksistä ja täyttäneet velvollisuutensa.

Kreikka ei ole tähän mennessä ilmoittanut kansallisista direktiivin täytäntöönpanevista toimenpiteistä. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimilla on asiaa koskevan tuomionsa heinäkuussa 2007⁸. Komissio käynnisti EY:n perustamissopimuksen 228 artiklan mukaisen menettelyn Kreikkaa vastaan vuonna 2008. Menettely on yhä kesken.

Jäsenvaltioiden ilmoittamat täytäntöönpanotoimet on lueteltu liitteessä 1.

3.2. Direktiivin noudattaminen

Sen arvioiminen, ovatko täytäntöönpanotoimet direktiivin vaatimusten mukaisia, on vielä kesken, koska ilmoituksia on saatu myöhässä. Tämänhetkisten tietojen perusteella tilanne on seuraava:

1–3 artikla: Kaikissa jäsenvaltioissa, Italiaa ja Kreikkaa lukuun ottamatta, on käytössä järjestelmä, joiden kautta uhrit voivat hakea korvausta (1 artikla), ja 2 ja 3 artikla (toimivaltaisten viranomaisten ja hallintomenettelyjen perustaminen) on pantu täytäntöön. Toimivaltaiset viranomaiset julkaistaan atlaksessa⁹.

4 artikla: Mahdollisten hakijoiden saatavilla on tietoa toimenpiteistä ja menettelyistä 20 jäsenvaltiossa. Useimmat jäsenvaltiot antavat tietoa korvausjärjestelmistään internetissä joko kansallisilla sivustoilla tai atlaksessa. Ne ovat myös laatineet tiedotteita ja esitteitä. Tiedotustoimet esitetään liitteessä 2¹⁰.

⁶ Bulgarian ja Romanian määräaika oli 31. joulukuuta 2006.

⁷ Ks. komission yksiköiden valmisteluasiakirja nro

⁸ Asia C-2007/26, komissio v. Kreikka, tuomio 18.7.2007.

⁹ Ne luetellaan myös tutkimuksessa Analysis of the application of Directive 2004/80/EC relating to compensation to crime victims – SYNTHESIS REPORT, 12.12.2008, 9.2 luku.

¹⁰ Ks. komission yksiköiden valmisteluasiakirja nro

5–10 artikla: Tietoa direktiivin 5–10 artiklassa edellytettyjen menettelyjen toiminnasta on nykyisin saatavissa 12 jäsenvaltiossa: Espanja, Irlanti, Kypros, Latvia, Luxemburg, Portugali, Ruotsi, Suomi, Tanska, Tšekki, Unkari ja Yhdistynyt kuningaskunta.

11 artikla: Jäsenvaltiosta 17 hyväksyy hakemuksia omien virallisten kielensä lisäksi myös muita kielillä. Useimmiten hyväksytty vieras kieli on englanti. Espanja, Ranska, Luxemburg, Slovakia ja Slovenia hyväksyvät ainoastaan omien virallisten kielensä käytön. Kieliä koskevat tiedot esitetään jäsenvaltiokohtaisesti liitteessä 3¹¹.

3.3. Direktiivin soveltaminen ja vaikuttavuus käytännössä.

Direktiivin soveltamisesta käytännössä eri jäsenvaltioissa on vain vähän tietoja¹². Avustavan viranomaisen avulla tehtyjen rajatylittävien hakemusten lukumäärä sekä päättävän viranomaisen toteuttamien toimien lukumäärä esitetään jäljempänä olevassa taulukossa. Tärkein päätelmä on, että sellaisia tapauksia on toistaiseksi ollut hyvin vähän.

Jäsenvaltio	Rajatylittävien hakemusten lukumäärä joissa osallisena on ollut avustava/päättävä viranomainen ¹³
Belgia	1 tapaus / 22 tapausta
Bulgaria	(ei vielä tietoja)
Tšekki	0 tapausta / 3 tapausta
Tanska	2 tapausta / 2 tapausta
Saksa	(ei tietoja)
Viro	3 tapausta / 4 tapausta
Kreikka	(direktiiviä ei ole saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä)
Espanja	(ei avustavaa viranomaista koskevia tietoja / 48 tapausta
Ranska	(ei avustavaa viranomaista koskevia tietoja / 28 tapausta
Irlanti	1 tapaus / 31 tapausta
Italia	(ei viranomaisia)
Kypros	(ei avustavaa viranomaista koskevia tietoja / 2 tapausta
Latvia	2 tapausta / 1 tapaus
Liettua	3 tapausta / 0 tapausta
Luxemburg	0 tapausta / 1 tapaus
Unkari	0 tapausta / 0 tapausta
Malta	0 tapausta / (ei päättävää viranomaista koskevia tietoja)
Alankomaat	39 tapausta / 3 tapausta
Itävalta	(ei avustavaa viranomaista koskevia tietoja / 3 tapausta
Puola	5 tapausta / 5 tapausta
Portugali	(ei avustavaa viranomaista koskevia tietoja / 3 tapausta
Romania	1 tapaus / 0 tapausta
Slovenia	0 tapausta / 1 tapaus
Slovakia	0 tapausta / 0 tapausta

¹¹ Ks. komission yksiköiden valmisteluasiakirja nro

¹² Toimeksisaajan tekemän tutkimuksen mukaan suurin osa vastaajista jätti vastaamatta kysymyksiin, jotka koskivat hakemuksia, tietopyyntöjä, päätöksiä, kuulemisia jne, minkä vuoksi näitä seikkoja koskevat tiedot EU:n alueella ovat hyvin summittaiset.

¹³ Käytettävissä olevien tietojen kattamat ajanjaksot vaihtelevat. Luvut perustuvat tutkimukseen ja yhteysviranomaisten 23. lokakuuta 2008 pidetyssä kokouksessa saatuihin tietoihin.

Suomi	6 tapausta / 1 tapaus
Ruotsi	7 tapausta / 14 tapausta
Yhdistynyt kuningaskunta	noin 100 tapausta / (ei päättävää viranomaista koskevia tietoja)

Tutkimuksen mukaan tietojen puute näyttäisi johtuvan siitä, että eräät jäsenvaltiot ovat panneet direktiivin täytäntöön vasta äskettäin. Joissakin jäsenvaltioissa täytäntöönpanon esteinä ovat olleet muun muassa kieliongelmat, tiedon puute muiden jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmistä ja menettelyistä sekä erilaiset käsitykset nopeudesta ja tehokkuudesta. Vastaajat totesivat myös, että menestyksekkäästi hoidettuja tapauksia, joista kertoa, oli ollut vain muutama.

Tilastollisen esityksen lisäksi seuraavaksi esitetään tärkeimmät tutkimustulokset.

3.3.1. *Direktiivin vaikuttavuus*

Päättävillä ja avustavilla viranomaisilla oli yleisesti ottaen myönteinen käsitys nykyisen järjestelmän toimivuudesta sekä yhteysviranomaisista, vakiolomakkeiden käytöstä, kielijärjestelyistä ja viestintätekniikan käytöstä. Suhteellisen alhainen vastausprosentti kuitenkin herättää kysymyksen siitä, kuinka paljon vastaajat itse asiassa käyttävät järjestelmää.

Päättävät ja avustavat viranomaiset pitivät tärkeimpiä yhteistyökumppaneitaan tehokkaina. Muutama vastaaja suhtautui kriittisesti virallisiin yhteistyökumppaneihinsa. Myös yhteysviranomaiset saivat myönteisiä arvioita.

Hakijat eivät kuitenkaan suhtautuneet menettelyyn yhtä myönteisesti kuin viranomaiset. Heistä hakumenettely oli monimutkainen ja aikaa vievä. Suurimpia ongelmia aiheuttivat kielivaikeudet sekä tiedon ja oikeudellisen neuvonnan puute. Sen vuoksi näyttää siltä, että direktiivin 11 artiklan vaatimuksista huolimatta kielivaikeudet – yleensäkin viestintään liittyvät hankaluudet – ovat edelleen suuri ongelma hakumenettelyssä.

3.3.2. *Työkuormitus ja päätökset*

Direktiivin nojalla tehtyjen hakemusten lukumäärä koko EU:n alueella on arvioitu hyvin pieneksi, niin kuin edellä olevasta taulukosta näkyy. On kuitenkin viitteitä siitä, että hakemusten, kuulemisten ja tietopyyntöjen lukumäärä nousi tuntuvasti vuosina 2006–2008. Hakemusten lukumäärän kasvusta huolimatta korvauksia saatiin edelleen vain noin 10 prosentissa tapauksista. Tutkimuksen mukaan sekä korvauksena vaaditut että maksetut kokonaismäärät ovat kasvaneet merkittävästi. Maksettujen korvausten prosenttiosuudet vaaditusta määrästä ovat vaihdelleet huomattavasti vuoden ja sijainnin perusteella.

3.3.3. *Organisaatio ja viestintä*

Tutkimuksesta käy ilmi, että kyky käsitellä hakemuksia, tehdä päätöksiä sekä toimittaa niitä edelleen vaihtelee huomattavasti Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Hakemuksen lähettämiseen menee keskimäärin neljä viikkoa, ja päättäviltä viranomaisilta kuluu noin kaksi viikkoa sen vastaanottamiseen. Täydentävien tietopyyntöjen hoitamiseen saattaa kulua jopa neljä kuukautta.

Viestintätekniikan käyttö näyttää hieman lisänneen kuulemisten lukumäärää. Kuulemisia toteutettiin vuonna 2006 noin 10 prosentissa tapauksista ja vuonna 2007 jo 19 prosentissa tapauksista. Puhelin- ja videoneuvotteluissa oli ollut joitakin

vaikkeitä. Lisäksi päättävistä viranomaisista ainoastaan pieni vähemmistö (neljäsosa) suostui käyttämään sähköpostia ja faksia.

Vastaajista suurin osa ilmoitti olevansa tyytyväinen kielikäytäntöön. Pieni vähemmistö (noin neljäsosa) ilmaisi asiaa koskevan huolensa, minkä lisäksi saatiin useita ehdotuksia tilanteen parantamiseksi, kuten tulkkien käyttö.

3.3.4. *Niiden henkilöiden osuus, jotka eivät ole hakenneet korvausta*

Tutkimuksen yhteydessä saatujen tietojen perusteella on todennäköistä, että vain suhteellisen pieni osa uhreista on hakenut korvausta rajatylittävissä tapauksissa.

Mahdollisia selityksiä tälle ovat tietämättömyys järjestelmien olemassaolosta ja haluttomuus kääntyä korvausviranomaisen (avustavan viranomaisen) puoleen. Lisäksi on mahdollista, että erilaiset taustatekijät – kielivaikeudet, keskitetyn tietolähteen puute ja se, että prosessi käsittää kaksi viranomaista – ovat johtaneet siihen, että korvauksen hakeminen on jäänyt monelta kesken¹⁴.

3.4. **Jäsenvaltioiden korvausjärjestelmät (12 artikla)**

3.4.1. *Kansalliset korvausjärjestelmät*

Direktiivin 12 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltioissa on korvausjärjestelmä, josta niiden alueella tehtyjen tahallisten väkivaltarikosten uhrin voivut hakea korvausta.

Kaikki jäsenvaltiot Kreikkaa lukuun ottamatta näyttävät täyttävän tämän velvoitteen.

3.4.2. *Järjestelmien kattamat rikokset sekä 12 artiklan mukainen ”oikeudenmukainen ja riittävä korvaus”*

Kansallisista korvausjärjestelmistä annetaan tietoa sekä tutkimuksessa että siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston sivustolla¹⁵. Seuraavassa esitetään yleiskatsaus kansallisten korvausjärjestelmien nykyisistä käytänteistä kahden olennaisen tekijän, rikosten (*victimising events*) sekä ”oikeudenmukaisen ja riittävän korvauksen”, osalta.

Kaikissa jäsenvaltioissa Kreikkaa lukuun ottamatta säädetään korvauksesta tahallisten henkilövahinkojen uhreille. Monissa järjestelmissä (kahdessa kolmesta) myös tahallisen henkilövahingon johdosta kuolleen uhrin sukulaiset voivat saada korvausta kuolettavasta vahingosta (*fatal injury*). Suurin osa jäsenvaltiosta ei maksa korvausta tuottamuksellisesti aiheutetuista ruumiinvammoista (*unintentional injuries*) uhreille eikä heidän sukulaisilleen.

Useimmat jäsenvaltiot maksavat korvausta sekä henkilövahingoista että kuolemaan johtaneesta vahingosta. Monien jäsenvaltioiden järjestelmät kattavat myös sairauden ja henkisen vahingon.

Useimmissa tapauksissa korvausta voivat saada sekä uhrin että heidän lähisukulaisensa (silloin kun on kyse henkirikoksesta).

Kaikissa jäsenvaltioissa kahta lukuun ottamatta on vahvistettu määräaika korvaushakemuksen tekemiselle ja jättämiselle, ja useimmissa (kolmessa neljästä) on säädetty määräajan pidentämisestä tietyissä olosuhteissa. Tällaiset olosuhteet liittyvät yleensä rikoksen uhrin terveyteen vaikuttaviin seikkoihin.

¹⁴ Tutkimuksessa esitetään myös muita yleisiä syitä, joiden vuoksi korvauksen hakeminen on jäänyt kesken.

¹⁵ http://ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim/comp_crime_victim_gen_en.htm.

Sitä vastoin kahdessa jäsenvaltiossa kolmesta ei säädetä minkäänlaisista vähimmäismääristä, ja niissä, joissa korvausrajoista on säädetty, vähimmäismäärät vaihtelevat suuresti.

Missään järjestelmässä ei edellytetä, että korvausta voi hakea vasta, kun rikosasian käsittely on saatu päätökseen tai rikoksenteijä tunnistettu, mutta lähes kaikissa järjestelmissä edellytetään, että uhri on tehnyt rikoksesta ilmoituksen poliisille. Tällaisen ilmoituksen tekemiselle on asetettu määräaika vain noin puolessa järjestelmistä, ja noin puolessa niistä määräaikaa voidaan pidentää.

Lähes kaikissa järjestelmissä on säännös, jonka mukaan uhrille maksettavaa korvausta voidaan pienentää tai koko korvaushakemus hylätä, jos uhri on jollakin tavalla itse edesauttanut niiden olosuhteiden syntymistä, joissa hän on loukkaantunut. Sitä vastoin merkittävän suuressa osassa järjestelmiä (neljässä viidestä) uhreilta ei evätä korvausta (kokonaan tai osittain) sen vuoksi, että heillä on rikosrekisteri.

Tutkimuksessa kysyttiin vastaajien mielipidettä siitä, oliko järjestelmien nojalla myönnetty korvaus ”oikeudenmukainen ja riittävä” niin kuin direktiivissä edellytetään. Alle puolet päättävistä viranomaisista vastasi tähän kysymykseen. Vastausten mukaan niiden järjestelmät täyttävät tämän vaatimuksen.

Kyselyyn osallistujia pyydettiin vastaamaan useisiin kysymyksiin, jotka liittyvät siihen, miten niiden korvausjärjestelmistä myönnettävien korvausten määrä arvioidaan ja kuinka laajoja ne ovat. Enemmistö (kaksi kolmesta) vastasi, että korvausten määrän arviointi perustuu henkilövahinkoa ja kuolemaan johtanutta vahinkoa koskevaan kansalliseen lainsäädäntöön. Eräissä järjestelmissä käytetään hinnastoa, jossa määritetyille vahingoille on vahvistettu tietty rahallinen arvo.

Sen lisäksi, että järjestelmistä myönnetään korvausta aineettomista vahingoista, useimmista järjestelmistä myönnetään korvausta myös omaisuusvahingosta (esim. ansionmenetys), joka johtuu kärsitystä vammasta, ja pitkäaikaisesta työkyvyttömyydestä. Vastaavasti useimmista järjestelmistä myönnetään korvausta uhrin läheisille aineettomista vahingoista (kuolema) ja omaisuusvahingosta (elatuksen menetys).

Järjestelmistä suuressa osassa (neljässä viidestä) korvauksen kokonaismäärälle on kuitenkin asetettu yläraja. Sitä vastoin mielipiteet jakautuvat kahtia silloin, kun on kyse siitä, pitäisikö ansionmenetyksen korvaamiselle asettaa yläraja.

Korvausta voidaan hakea kahdelta taholta: ensinnäkin korvausta voidaan hakea rikoksenteijältä. Joissakin jäsenvaltioissa korvausviranomainen voi tehdä uhrin sijaan yksityisoikeudellisen vaatimuksen ja hakea korvausta rikoksenteijältä. Tutkimuksen mukaan hieman yli puolet kansallisista järjestelmistä ei edellytä, että uhrin pitäisi ensin toteuttaa kohtuulliset toimet korvauksen hakemiseksi rikoksenteijältä. Toissijainen korvauslähde ovat muualta tulevat korvaukset, joita on mahdollista saada valtiolta, hakijan työnantajalta tai omasta vakuutuksesta. Vastaajat olivat yhtä mieltä siitä, että järjestelmissä saatetaan pyrkiä estämään kaksinkertaisen korvauksen saaminen.

Siitä huolimatta, että korvausjärjestelmät ovat monimutkaisia ja että jäsenvaltioiden järjestelmät ovat keskenään erilaisia, näyttää siltä, että kaikki tutkimukseen osallistuneet jäsenvaltiot ovat kukin luoneet toimivan järjestelmän, josta tahallisten väkivaltarikosten uhrit voivat hakea korvausta.

Arvioitaessa vaatimusta oikeudenmukaisesta ja riittävästä korvauksesta tutkimukseen osallistuneet olivat yhtä mieltä siitä, että jäsenvaltioissa noudatettiin varsin hyvin säännöstä, joka koski oikeudenmukaista ja riittävää korvausta tahallisen väkivaltarikoksen uhreille.

- Kaikki vastaajat totesivat, että tahallisten henkilövahinkojen uhreille myönnettävästä korvauksesta on säädetty.
- Suurimmassa osassa jäsenvaltioita korvausjärjestelmistä ei makseta korvausta tuottamuksellisesti aiheutetuista ruumiinvammoista.
- Useimmat jäsenvaltiot maksavat korvausta sekä henkilövahingoista että kuolemaan johtaneesta vahingosta.
- Jäsenvaltiossa vallitsee yksimielisyys siitä, että järjestelmiin olisi sisällytettävä myös sairaus ja henkinen vahinko.
- Vähimmäisvaatimusta siitä, että sekä uhrin että heidän lähisukulaisensa voivat hakea korvausta (silloin kun on kyse henkirikoksesta), noudatetaan erittäin hyvin.
- Kaikki päättävät viranomaiset kahta lukuun ottamatta raportoivat, että korvaushakemuksen tekemiselle ja jättämiselle on vahvistettu määräaika.
- Lähes kaikissa järjestelmissä on säännös, jonka mukaan uhrille maksettavaa korvausta voidaan pienentää tai koko korvaushakemus hylätä, jos uhri on itse edesauttanut niiden olosuhteiden syntymistä, joissa hän on loukkaantunut.
- Merkittävä enemmistö on sitä mieltä, että uhreilta ei pitäisi evätä korvausta sen vuoksi, että heillä on rikosrekisteri (tämä ei ole vähimmäisvaatimus).
- Useimmista järjestelmistä myönnetään korvausta taloudellisesta menetyksestä, joka johtuu kärsitystä vammasta, ja pitkäaikaisesta työkyvyttömyydestä.
- Eräissä järjestelmissä käytetään hinnastoa, jossa määritetyille vahingoille on vahvistettu tietty rahallinen arvo.
- Suuressa osassa järjestelmiä korvauksen kokonaismäärälle on asetettu yläraja.

4. DIREKTIIVIN III LUVUSSA ESITEYT TÄYTÄNTÖÖNPANOTOIMET

Direktiivin 13 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että jäsenvaltiot toimittavat komissiolle yksityiskohtaiset tiedot avustavista ja päättävistä viranomaisista laadituista luetteloista, 11 artikkelissa tarkoitetuista kielistä, 4 artiklan mukaisista tiedotustoimista ja korvaushakemuslomakkeista.

Jäsenvaltioista 13 on toimittanut kaikki vaaditut tiedot: Alankomaat, Belgia, Irlanti, Itävalta, Latvia, Portugali, Ranska, Ruotsi, Slovakia, Tanska, Tšekki, Unkari, ja Yhdistynyt kuningaskunta. Muiden on vielä täydennettävä toimittamiaan tietoja.

Komissio on laatinut saamiensa tietojen pohjalta käsikirjan 13 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Käsikirja on käännetty kaikille kielille ja julkaistu internetissä sekä atlaksessa. Sitä päivitetään säännöllisesti jäsenvaltioiden ilmoittamien täydentävien tietojen ja muutosten perusteella.

Direktiivin 14 artiklassa tarkoitetut vakiolomakkeet korvaushakemuksen ja -päästösten toimittamista varten vahvistettiin 19. huhtikuuta 2006 tehdyllä komission päätöksellä 2006/337/EY¹⁶.

Direktiivin 16 artiklassa mainitut yhteysviranomaiset ovat kokoontuneet kerran 23. lokakuuta 2008.

5. PÄÄTELMÄT

Edellä esitetyn perusteella komissio tekee seuraavat päätelmät direktiivin soveltamisesta:

- Näyttää siltä, että direktiivissä edellytetyistä jäsenvaltioiden kansallisista korvausjärjestelmistä myönnetään oikeudenmukaisia ja riittäviä korvauksia tahallisten väkivaltarikosten uhreille. Näyttää siis siltä, että tässä suhteessa jäsenvaltioissa noudatetaan direktiivin vaatimuksia varsin hyvin.
- Direktiivin soveltamiseen liittyvien menettelynäkökohtien osalta rajatylittävissä tapauksissa päättävillä ja avustavilla viranomaisilla on yleisesti ottaen myönteinen käsitys nykyisen järjestelmän toimivuudesta, mukaan lukien yhteysviranomaiset, vakiolomakkeiden käyttö, kielijärjestelyt ja viestintätekniikan käyttö. Hakijat eivät kuitenkaan suhtaudu menettelyyn läheskään niin myönteisesti kuin viranomaiset. Monen mielestä hakumenettely on monimutkainen ja aikaa vievä. Lisäksi kielivaikeuksia – yleensäkin viestintää – pidetään merkittävänä esteenä, joka vaikeuttaa hakumenettelyn yksinkertaistamista uhrin kannalta.

Edellisen perusteella komissio on sitä mieltä, että direktiivin toimivuutta olisi parannettava kiinnittämällä huomiota seuraaviin, sen soveltamiseen liittyviin seikkoihin:

- Jäsenvaltioiden olisi pyrittävä keräämään tietoja direktiivin soveltamisesta voidakseen arvioida paremmin menettelyn tehokkuutta.
- Jäsenvaltioiden olisi mahdollisuuksiensa mukaan varmistettava että kansalaiset saavat lisää tietoa direktiivistä ja kansallisista korvausjärjestelmistä, koska näyttää siltä, että liian harva tuntee oikeutensa ja hakee korvausta.
- Lisäksi jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että direktiivin kielivaatimuksia noudatetaan, jotta puolestaan varmistetaan, että menettely on mahdollisimman tehokas hakijoiden kannalta.
- Lopuksi voidaan todeta, että kansallisten järjestelmien keskeisten osien selkeys ja avoimuus ovat tärkeä tekijä. Erityisen tärkeää on tietää, mitkä rikokset otetaan järjestelmässä huomioon ja millaisista vammoista voi saada korvausta. Kansallisista korvausjärjestelmistä annetaan tietoa sekä ataksessa että siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston sivustolla. Olisi kuitenkin mietittävä, voitaisiinko näillä verkkosivustoilla annettua tietoa direktiivistä ja kansallisista korvausjärjestelmistä parantaa.

Komissio ei ehdota muutoksia direktiiviin, koska sitä on sovellettu vasta vähän aikaa eli sen soveltamisesta ei juurikaan ole käytännön kokemusta, vaan katsoo, että direktiivin täytäntöönpanoa voidaan parantaa nykyisten säännösten perusteella.

¹⁶ EUVL L 125, 12.5.2006, s. 25.

Lisäksi komissio aikoo käyttää perustamissopimuksen mukaan sille kuuluvaa toimivaltaa ja kehottaa jäsenvaltioita saattamaan mahdollisesti puutteelliset toimenpiteet päätökseen.

